

UNIwersytet
Warszawski

Wydział Psychologii

Warszawa, 06.12.2023

Dr hab. Maciej Stolarski, prof. ucz.

Uniwersytet Warszawski

Wydział Psychologii

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Klaudii Sorys

**pt. „*Affective and Motivational Mechanisms in Striving for Identity Goals*”,
napisanej pod kierunkiem dr hab. Katarzyny Byrki, prof. Uniwersytetu SWPS**

Rozprawa doktorska mgr Klaudii Sorys dotyczy niezwykle interesującego zagadnienia: Doktorantka podjęła bowiem próbę pogłębionej empirycznej analizy istotnych aspektów dążenia do celów tożsamościowych (*identity goals*). Mgr Sorys zrealizowała imponującą serię siedmiu badań empirycznych, których wspólnym mianownikiem były szeroko rozumiane zachowania kompensacyjne w realizacji celu tożsamościowego. Sposób realizacji projektu dobrze oddaje główne założenia schematu *systematycznie modyfikowanych auto-replikacji* (tzw. SMAR), postulowanego przez Wojciszke (2004). Autorka poddaje bowiem analizie trzy różne konteksty – zdrowie, proekologiczność i aktywność fizyczną – i bezpośrednio powiązane z nimi cele tożsamościowe. Doktorantka stosuje też różne podejścia metodologiczne – w przeciwieństwie do autorów wielu prac z obszaru psychologii nie opiera swoich dociekań na opartych o samoopis badaniach poprzecznych (*cross-sectional*); wykorzystuje natomiast ambitniejsze schematy badawcze, pozwalające na wyciąganie wniosków o charakterze przyczynowym. Modyfikuje też manipulacje eksperymentalne, wykorzystując m.in. różne sposoby wzbudzania stanu (nie)dopełnienia Ja. Tak skonstruowany plan postępowania badawczego pozwolił mgr Sorys na uzyskanie wszechstronnego i pogłębionego obrazu analizowanego zjawiska, a raczej powiązanej ze sobą grupy zjawisk psychologicznych.

Na całość rozprawy składają się trzy teksty, przedstawiające przeprowadzone przez Doktorantkę badania empiryczne. Dwa z spośród nich zostały opublikowane w recenzowanych

czasopismach naukowych o zasięgu międzynarodowym, indeksowanych w bazie Web of Science: *Appetite* (IF=5.4; 100 pkt. MEIN) oraz *Motivation Science* (IF=3.3; 20 pkt. MEIN), zaś trzeci ma formę nieopublikowanego manuskryptu. Obydwa czasopisma cechuje wysoki *Impact Factor* i są one uznanymi periodykami w swoich obszarach. Współautorką wszystkich tekstów jest Promotorka pracy, zaś w przypadku tekstu z czasopisma *Motivation Science* oraz tekstu nieopublikowanego, teksty mają charakter wieloautorski (odpowiednio czworo i troje Autorów). We wszystkich pracach Doktorantka pełniła rolę pierwszej autorki, zaś jej wkład w powstanie publikacji, oszacowany na podstawie deklaracji współautorów, należy ocenić jako znaczący i decydujący. Warto podkreślić, że jednym ze współautorów dwóch ostatnich tekstów jest Peter Gollwitzer, słynny badacz zachowań celowych, znany m.in. ze studiów nad zjawiskiem intencji implementacji. Fakt, iż mgr Sorys skutecznie pokierowała pracami zespołów autorskich, wskazuje na umiejętność prowadzenia owocnej współpracy naukowej w zespole badawczym.

Trzy teksty wchodzące w skład dorobku doktorskiego mgr Sorys zostały zwięźle i klarownie podsumowane w autoreferacie, napisanym, podobnie jak publikacje, w języku angielskim. Autorka prowadzi narrację w sposób zwięzły, płynny i klarowny – widać, że dobrze panuje nad tematyką, w której się porusza, potrafi też w komunikatywny sposób zachęcić czytelnika do uczestniczenia w opisywanej przez nią „podróży badawczej”. Cały projekt został bardzo dobrze zakotwiczony w literaturze przedmiotu – znajdziemy w nim wyraźne odniesienia m.in. do koncepcji Gollwitzera czy Kruglanskiego, modelu Rabiau i współpracowników, a także do prac klasyków poznawczych teorii osobowości, takich jak chociażby Higgins. Autorka odnosi się też do najnowszych badań, dotyczących zjawiska kompensacji w dążeniu do realizacji celów tożsamościowych.

Mgr Sorys sporo uwagi poświęca zjawiskom afektywnym w procesie kompensacji – wskazuje na badania, w których wykazano kluczową rolę poczucia winy (*guilt*) jako wynikającego z działania niezgodnego z osobistym celem lub celami. Jej propozycja, zoperacjonalizowana empirycznie w badaniu pierwszym (2.1.), dotyczy uwzględnienia w analizie procesu kompensacji innego jakościowo i treściowo mechanizmu afektywnego – poczucia żalu (*regret*), które dotychczas było praktycznie pomijane w literaturze przedmiotu. W przeprowadzonym badaniu podłużnym Doktorantka, wykorzystując m.in. model moderowanej mediacji wykazała, że doświadczenie żalu pośredniczy w zależności pomiędzy zachowaniem niespójnym z celem a zachowaniami kompensacyjnymi, zaś wielkość żalu pojawiającego się w odpowiedzi na owo niespójne zachowania jest zależna od subiektywnie

postrzeganej istotności celu. Badanie to uważam za interesujące i wartościowe, tym niemniej chciałbym zwrócić uwagę na jeden czynnik, który został w badaniu pominięty. Otóż jak wspomniałem powyżej, Doktorantka w pewnym stopniu buduje narrację na wskazaniu odmiennego charakteru żalu w porównaniu do poczucia winy. Tym samym, zasadnym wydaje się kontrolowanie poczucia winy w modelach testujących efekt pośredniczący żalu. Jako że Autorka nie kontrolowała tej zmiennej, nie jesteśmy w stanie stwierdzić, na ile efekt żalu jest niezależny od znanego z literatury efektu poczucia winy, a na ile jest z nim redundantny.

W kolejnym badaniu (3.1) Autorka poddała analizie efekty eksperymentalnie zaindukowanego poczucia (nie)kompletności (*self-incompleteness*) w powstrzymywaniu się od ulegnięcia hedonistycznym pokusom. Badanie przeprowadzono w grupie wegan, dla których ochrona środowiska stanowiła istotny cel tożsamościowy. Efekty kompensacji badano stawiając badanych przed wyborem pomiędzy dwoma opcjami posiłku - hedonistycznie atrakcyjną a mniej atrakcyjną, ale nie pochodzącą z produkcji ekologicznej. Decyzję badani podejmowali trzykrotnie (w odniesieniu do zupy, drugiego dania i deseru).

Hipotezy dotyczące kompensacji potwierdziły się w odniesieniu do pierwszego wyboru; co więcej, wyborowi opcji ekologicznej towarzyszył wyższy poziom żalu poddecyzyjnego, co należy uznać za wynik spójny z rezultatami badania pierwszego. Wyniki te Autorka z powodzeniem zareplikowała w badaniu 3.2, w którym dodatkowo uwzględniono zmienne z poziomu różnic indywidualnych, takie jak samokontrola i dążenie do przyjemności. Ta ostatnia zmienna okazała się istotnym predyktorem decyzji hedonistycznych (wybór opcji „pokusy”), jednak jej uwzględnienie w modelu nie niwelowało efektów manipulacji eksperymentalnej. Zważywszy na to, że praca dotyczy w swojej istocie realizacji celów i zjawiska motywacji, trudno w niej abstrahować od procesów temporalnych. Autorka w udany sposób wpisuje swoje dociekania empiryczne w nurt badań nad konfliktami motywacyjnymi wynikającymi z napięcia między realizacją długofalowych, przyszłościowych celów (w tym celów tożsamościowych) a powstrzymywaniem się od pokus obecnych w teraźniejszości („tu i teraz”), odnosząc się do modelu Rabiau. Dlatego też wydaje mi się, że obok zmiennych różnicowych uwzględnionych w badaniu 3.2 interesujące (i być może silniejsze) efekty mogłoby przynieść włączenie do analizowanych modeli różnic indywidualnych dotyczących właśnie temporalności – np. wymiarów perspektywy czasowej (*time perspective*). Myślę, że zważywszy na temporalny charakter analizowanych przez Doktorantkę procesów, uwzględnienie wymiarów takich jak Teraźniejsza-Hedonistyczna lub Przyszłościowo-Pozytywna perspektywa czasowa pozwoliłoby na wyjaśnienie większej części wariancji

zmiennych zależnych w analizowanych modelach. Zmienne temporalne (np. Teraźniejszość-Fatalistyczna) mogłyby również moderować niektóre z uzyskanych zależności.

Ostatnia seria badań, obejmująca aż cztery eksperymenty, dotyczyła preferencji symboli instrumentalnych w stanach (nie)dopełnienia Ja. Z racji mojej pozanaukowej pasji, związanej z uprawianiem długodystansowych biegów przełajowych i górskich, fakt przeprowadzenia ich przeprowadzenia na grupie biegaczy sprawił, iż zapoznałem się z ich wynikami ze szczególną ciekawością. W pierwszym z nich (4.1) Autorka manipulowała informacją zwrotną, dotyczącą ostatniej aktywności fizycznej. Biegacze, którzy otrzymali feedback negatywny, preferowali nagrodę instrumentalną względem celu tożsamościowego (roller masujący); z kolei grupa otrzymująca pozytywny feedback preferowała nagrodę mniej instrumentalną (kubek termiczny). W kolejnym (4.2), uwzględniona została subiektywna percepcja instrumentalności symbolu, zaś w badaniu trzecim (4.3), będącym replikacją drugiego, zestaw symboli zastąpiono innym – tym razem badani wybierali pomiędzy dwiema aplikacjami dla biegaczy. Ostatnie badanie (4.4) uwzględniało dodatkowo manipulację rzeczywistością społeczną.

Wyniki ostatniej serii badań okazały się niezwykle spójne, zaś meta-analiza badań własnych przeprowadzona w ramach jej podsumowania przez Autorkę dowodzi, że jednostki doświadczające niedopełnienia Ja są zdecydowanie bardziej skłonne wybierać symbole instrumentalne względem celu tożsamościowego. Niezależnie od zastosowanej manipulacji, efekt ten był spójny we wszystkich czterech badaniach. Jestem w pełni przekonany, że Autorce już niebawem uda się opublikować ostatnią serię badań – jest ona bowiem interesująca, poszerza obecny stan wiedzy w analizowanym obszarze, zaś formułowane przez Doktorantkę opisującym je manuskrypcie są dobrze poparte przedstawionymi wynikami.

Cały cykl badań przeprowadzony przez mgr Sorys uznaję za dobrze uzasadniony teoretycznie, spójny i poprawny metodologicznie. Warto w tym miejscu podkreślić, że Doktorantkę cechuje dbałość o wysokie standardy etyczne i metodologiczne: uzyskała ona zgody komisji etycznej na wszystkie uwzględnione w dysertacji badania, a trzy spośród opisanych w niej eksperymentów były prerejestrowane.

Podsumowując, recenzowaną rozprawę doktorską **oceniam jednoznacznie pozytywnie**. Autorka podjęła interesujący problem, przeprowadziła zaawansowany i spójny program badań empirycznych, dobrze poradziła sobie z opracowaniem oraz interpretacją ich wyników. Zrealizowany projekt badawczy dowodzi kompetencji naukowych Doktorantki, wskazuje na umiejętność projektowania i realizacji badań psychologicznych, prowadzenia

analiz statystycznych, poprawnego wyciągania wniosków, a także efektywnego przygotowywania i publikowania artykułów naukowych. **Recenzowana rozprawa z naddatkiem spełnia warunki określone w Rozdz. 2. Ustawy z dn. 20 lipca 2018 Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce:** stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wskazuje na ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki w dyscyplinie psychologia oraz na umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Stwierdzając, że opiniowana praca doktorska zasługuje na pozytywną ocenę, **wnioskuję o dopuszczenie mgr Klaudii Sorys do dalszych etapów przewodu doktorskiego.**

Dr hab. Maciej Stolarski, prof. ucz.